

سبک باروک در سرزمینهای اسلاو

نوشته گئورگی د. گاتچف

سمت راست، الهام‌بخشی باروک را در این خوشنویسی اثر سیمون پولوتسکی (۱۶۲۹-۱۶۸۰) شاعر روسی می‌توان دید. این شعر با ترکیب قلب مانند و عنوان «عقاب روسیه» به مناسبت سی‌امین سالگرد تولد تزار آلکسیس به او تقدیم شده است.

ویژه نمایشنامه‌های اوسولا رادزی ویل، که عروس خانواده سلطنتی لهستان که اصالت لیتوانی داشتند، شد. مثلاً «حکایت شاهزاده آدولف» او با وام‌گیریهای از اساطیر کلاسیک و ادبیات شیوه گرایانه فرانسه، تبدیل به شکل باشکوهی از هنر «بدوی‌گرایانه» شده است.

از ویژگیهای مهم نقاشی بلوروسی و اوکرائینی، تکچهره‌هایی هستند بی‌مانند متعلق به قرن هفدهم و هیجدهم از مراسم تدفین که روی فلز تصویر شده‌اند، و

نیز هنر «پارسونی» (تحریفی از کلمه پرسون به معنی شخص) که الهام گرفته از نقاشی شمایل نگارانه بود. این نقاشان در عین بهره‌گیری از شگردهای مطلوب نقاشان باروک (تضاد سایه و روشن، تأثیرات ژرف نما یانه)،

دلیستگی چندان بی‌ارمانی کردن مضامین خود نداشتند: خالها، خراشها یا از ریخت افتادگی‌ها به دقت تمام نقاشی می‌شد، و برای جاودانگی بخشیدن به جسم انسانی، که گرچه محکوم به پوسیدگی بود ولی روحی را پنهان می‌ساخت که ابدیت داشت، کوشش به کار می‌رفت. ■

گئورگی د. گاتچف، تاریخ‌نگار و منتقد هنری شوروی، از پژوهشگران مؤسسه مطالعات مربوط به اسلاو و بالکان وابسته به فرهنگستان علوم اتحاد شوروی است. از جمله آثار انتشار یافته قراوان او عبارتند: «آفرینش، زندگی، هنر (۱۹۸۰)» و «تصور هنری در فرهنگ هنری روس (۱۹۸۱)».

سرزمین روسیه جدا از قاعده انتقال سبک باروک از کشوری به کشور دیگر به توسط هنرمندان و صنعتگران سیار نبود. از جمله هنرمندان باروکی که در روسیه کار کردند این مورس فالکونه، پیکره‌ساز فرانسوی بود که مجسمه سوار بر اسب بطرکیب در لنینگراد را ساخت. در حالی که بارتولومئو فرانچسکو راسترلی درخشانترین نمونه معماران باروک این سرزمین است. کلیسای یسوعی معروف رم، ایل گیسو، برای بسیاری از کلیساهای اوکرائین، و نیز کشورهای امریکای لاتین، یک منبع الهام بود.

هنر باروک با پیچیدگی صوری و پالودگی‌های فنی خود که بسیار به دور از خودجوشی روسی‌وار یا سلیقه رمانتیک برای سادگی و طبیعت‌گرایی بود، برای این شکل از انتقال تناسب داشت. در قرن هفدهم، کشفیات ریاضی نیز، مثل امروز از مرزهای مسی‌گذشت، درست همچون گونه‌ای از انترناسیونالیسم علمی و فنی.

ویژگیهای باروک اسلاوی در ارتباط با سنتهای تاریخی و فرهنگی نواحی مختلفی بود که اسلاوها در آنها سکونت داشتند. باروک تأثیر نیرومندی بر مردمان کاتولیک اسلاو تزااد لهستان و دالماسی نهاد، همان‌طور که بر بوهمیای پروتستان ژرمن نیز تأثیر کرد. نفوذ آن در میان مردمان ارتدکس مذهب اوکرائین، بلوروسی و روسیه کم بود، و از آن کمتر در میان ملت‌های صرب و بلغار که تحت تسلط عثمانی‌ها به سر می‌بردند.

سهم سرزمینهای اسلاو در باروک اروپایی از لحاظ آفرینندگی در قلمرو ادبیات بیشتر بود تا در زمینه هنرهای زیبا. میکولای زارزینسکی (۱۵۵۰-۱۵۸۱) شاعر لهستانی در قرن شانزدهم دلشوره تنهایی انسان در جهان و نیاز تراژیک برای گزینش معنوی را بیان کرده است که از رهگذر کشاکش بین دین پیرایی و ضددین پیرایی بر بشر تحمیل شده بود.

عثمان، اثر حماسی ایوان گوندولیچ (حدود ۱۵۸۹-۱۶۳۸) شاعر کروآتی، بیش کاملاً متفاوتی از واقعیت را عرضه می‌کند و برخورد فرهنگی و مذهبی بین شرق و غرب را به توسط گنجینه‌ای از تصویرهایی از جهان خارج، زنده می‌سازد.

یک جنبه از فرهنگ باروک که در میان اکثریت عظیمی از نجیب‌ای لهستان رواج داشت و معروف به «سارماتیا نیسم» بود، در مجارستان، رومانی و اوکرائین نیز بازتاب پیدا کرد. مناسبات لهستان از طریق جنگ و تجارت با ترکها، تاتارهای کریمه و ایرانیان منجر به این تألیف نامتعارف عناصر شرق و غرب گردید که در تزئین داخلی، نوع لباسها، رفتارها و هنر سخنگویی نمایان گردید. تاتر درباری نیز تحت تأثیر باروک قرار گرفت، به

پیام یونسکو ماهانه منتشر می‌شود

نقل مطالب و تصاویر پیام به شرط ذکر نام نویسنده، نام و تاریخ مجله آزاد است، مگر آنکه مطلب یا عکس با عبارت «نقل ممنوع» از این قاعده مستثنی شده باشد.

از نشریاتی که از مطالب یا عکس‌های پیام یونسکو استفاده می‌کنند خواهشمند است سه نسخه از آن نشریه را به دفتر مجله ارسال دارند.

مقالاتی که نام نویسنده دارند مهین عقیده مؤلف هستند و لزوماً عقیده یونسکو یا مسئولین پیام را منعکس نمی‌نمایند. همچنین مرزهای مشخص شده در نقشه‌ها، نظر رسمی یونسکو یا سازمان ملل نمی‌باشد.

تصاویر، شرح تصاویر و عناوین مجله توسط کارکنان پیام تهیه می‌گردد.

کلیه مکاتبات باید خطاب به سردبیر در پاریس صورت پذیرد.

مدریران مسؤل ماهنامه در زبانهای دیگر:

انگلیسی: روی مالکن و کارولین لارنس (پاریس) - فرانسه: آن لوک و نندا الفزان (پاریس) - اسپانیا: فرانسیسکو فرناندز مانتوس (پاریس) - روسی: نیکلای کوزنتس (پاریس) - عربی: عبدالرشید الصفاق محمودی (پاریس) - برزیل: فردریک پاتر (پاریس) - آلمانی: دوتز مرکل (برن) - ژاپنی: سیمینو کوجیما (توکیو) - ایتالیایی: ماریو کومبوتی (رم) - هندی: رام پادشاما (دهلی) - تامیلی: م. سید سبطی (مدیس) - عبری: الکساندر پروشو (تل‌آویو) - هلندی: پل مورن (آترس) - پرتغالی: بندیکتو سیلوا (ریودونانیرا) - ترکی: صفر الیگازر (استانبول) - اردو: حکیم محمد سعید (کراچی) - کاتالان: خوان کاردراس ای مارتی (بارسلون) - مالزیایی: عزیزه حمزه (کووالامپور) - کره‌ای: بیگ سونگ جیل (استرل) - سواحیلی: دومینورتا پیسیرا (دارالسلام) - گرواتی: صربی، مقدونی، صرب - گرواتی و اسلوانی: بویسار برکوچ (بلگراد) - چینی: شن گون (پکن) - بلغاری: گوران گونف (سوفیه) - یونانی: نیکلاس پاپاگیورگوس (آتن) - سیلتی: سی.ج. سوماناسکرا پاندا (کولومبو) - فنلاندی: مارچاتا لورکسان (هلسینکی) - سوئدی: لیا سونزن (استکهلم) - هسکی: گوروز لاراناگا (سان‌سباستیان) - تایی: ساتوری سواناسانیت (باناکوک) - ویتنامی: دانسونگ (هانوی).

شرایط آبونمان

علاقتمندی که بایکند در زمره مشترکین «پیام یونسکو» قرار گیرند با مراجعه به کلیه شعب بانک ملی در سراسر کشور می‌توانند مبلغ اشتراک سالانه را به حساب جاری شماره ۲۹۲۳۶ نزد بانک ملی ایران شعبه دانشگاه تهران واریز نموده و رسید آنرا با ذکر نام و آدرس خود به دفتر مجله پیام در تهران ارسال دارند.

تکثیر: ۲۰۰ ریال
اشتراک سالانه داخلی: ۲۵۰۰ ریال
کشورهای همجوار: ۳۰۰۰ ریال
کشورهای اروپایی و هند: ۳۵۰۰ ریال
کشورهای قاره آمریکا و خاور دور: ۴۰۰۰ ریال

بهای اشتراک سالانه برای دانش‌آموزان، معلمان، دانشجویان و استادان

۱۷۵۰ ریال است.

چاپ: شرکت افست (چاپخانه ۱۷ شهروید)

نکته‌هایی پراکنده درباره باروک

مفهوم باروک

بر اساس یک نظریه اصطلاح باروک مشتق از کلمه پرتغالی باروکو است که برای توصیف سروارید دست نخورده یا ترکیب نایافته به کار می‌رود. در قرن هجدهم (در معماری) اشاره به «یک طغیان غریبت» یا «اوج گیری پوچی» دارد، و نوعی از موسیقی را توصیف می‌کند که «بسیار از ناسازی اصوات» بود (ژان - ژاک روسو). باروک به طور کلی شکل‌هایی از بیان هنری را ارائه می‌کرد که «در آنها قواعد تناسب رعایت نمی‌شود و همه چیز بنا به هوس هنرمند نمایانده می‌شود» (پرنی، فرهنگ کوچک نقاشی، پیکره‌سازی و گمراور، پاریس، ۱۷۵۷). «معماری باروک به همان زبان و نسانس سخن می‌گوید، منتها، به لهجهٔ بربرها» (ژاکوب بورکهارت، J.Cicerone، ۱۸۶۰).

«یک شکل هنری شریف با یک شالودهٔ شهری، رهاورد جوامع اربابان زمیندار، برخلاف هنر کلاسیک که پیوسته به بورژوازی است» (ول. ل. تاپیه، باروک و سبک کلاسیک گرای، ۱۹۵۷).

«یک هنر شاهانه و شهری، سرخاسته از جامعهٔ کاتولیک و پادشاهی که هم اشرافی است و هم بورژوازی» (ج. بازن، طرح‌های باروک، ۱۹۷۰).

«باروک عنصر همیشگی حساسیتی است که ظواهرش در طول تاریخ هنر پیوسته دگرگونی می‌یابد» (۱. دورس، باروک، ۱۹۳۶).

کلمات و اصطلاحات مرتبط با هنر باروک عبارتند از: سر زندگی، تجمل، شکل‌های اغراق شده، پرهیز از خطوط مستقیم، شکل‌های کج شده، تحرک اعضاء بدن، سخن‌سرایی، شکل‌های آزاد، «شکل‌های پروازکننده» (۱. دورس)، فضا در حال انفجار، نامتوازی، بی‌قرینگی، پویایی مسورب، تأثیرهای ژرف‌نما، زودگذرایی، واقع‌نمایی، چشم‌فریبی، هنر جنبش، هنر زیاده‌روی.

کتابهایی درباره باروک

- *Renaissance and Baroque*, by H. Wölfflin. Cornell University Press, U.S.A., 1967; Collins Publishers, London, 1984.
- *Principles of Art History*, by H. Wölfflin. Dover Publications, New York, 1949.
- *Der Barock als Kunst des Gegenreformation (1921; "Baroque, the Art of the Counter-Reformation")*, by W. Weisbach.
- *L'art baroque*, by Y. Bortineau. Editions Mazenod, Paris, 1986.
- *The Story of Art*, by E.H. Gombrich Phaidon Press, London, 1957.
- *Baroque, the Age of Exuberance*, by D. Scarisbrick. Orbis Publishing, London, 1973.
- *Building the Escorial*, by G. Kubler. Princetown University Press, U.S.A., 1981.
- *Baroque and Rococo in Latin America (2 vols.)*, by P. Kelemen. Dover Publications, New York, 1951, 1967.
- *The Story of Architecture in Mexico*, by T.E. Sanford, W.W. Norton & Co., New York, 1947.
- *The Art and Architecture of Russia*, by G.H. Hamilton. (Pelican History of Art), Penguin Books, Harmondsworth, U.K., 1954.
- *Art and Architecture in France, 1500-1700*, by A. Blunt. (Pelican History of Art), Penguin Books, Harmondsworth, U.K., 1953, 1981.
- *Baroque Art and Architecture in Central Europe*, by E. Hempel. (Pelican History of Art), Penguin Books, Harmondsworth, U.K., 1965.
- *Baroque*, by J.R. Martin. Penguin Books, Harmondsworth, U.K., 1977.
- *Baroque and Rococo Art*, by A.C. Sewter. Thames & Hudson, London, 1972.
- *English Baroque Architecture*, by K. Downes. A. Zwemmer, London, 1966.
- *Italian Baroque and Rococo Architecture*, by J. Varriano. Oxford University Press, U.K., 1986.
- *The World Atlas of Architecture*, G.K. Hall & Co., Boston, Massachusetts, U.S.A., 1984.

برخی از شاهکارهای هنر باروک

نماها: سان کارلوا له کوازو فوتتانه، رم، اثر بورومینی، و پالاتسو کارینانو، تورین، اثر گوارینی.
 پیکره‌ها: سومستی سانتا ترزا، سانتاماریا دلا ویستوریا، رم، اثر برینی؛ راه به سوی صلیب، به صورت مجسمه اثر الیخاندینو، در جسیایه قدس بسوم جنوس دو مانوئینوس، کونگونس دو کامپو، برزیل، تزنین؛ شفاف، اثر ناریسیسو تومه (کلیسای جامع تولد، اسپانیا) و نمای کلیسای سان فرانسسکو آگه پک، مکزیک؛ فضای داخلی کلیسا: کلیسای سن جان پنوموک، مونیخ، و کلیسای سائو دومینگو، سالوادور، برزیل؛ صعود مسیم پاکره، اثر ا. ک. آسام، صومعه زوهر، آلمان فدرال (پیکرهٔ چوبی تزنینی)؛ سقف کلیسای سانتاماریا تونانتینلا، مکزیک. کاخ‌ها و قلعه‌ها: نیفن بورگ و ورتسبورگ (با واریا، آلمان فدرال)؛ استوپینی (یدمون، ایتالیا).
 نقاشی: سقف‌نگاری، کاخ باربرینی، رم، اثر پسترودا کورتونا؛ شبستان کلیسای ایل گیسو، رم، اثر کائولی.
 معماری «کم دوام»: طاق پیروزی، کارفورودولا فوتتان سن ژروه، پاریس، که به مناسبت ورود ماری ترز اثریشی، ملکه لویی چهاردهم پادشاه فرانسه در ۲۶ اگوست ۱۶۶۰، برپا شد. تصاویری از این اثر و بسیاری دیگر از آثار هنری «کم دوام» باروک را که از مصالح بسی دوام ساخته شده است، می‌توان در کنده‌کارهای همان عصر دید.